

Architecten van ivoren torens

Het is op zijn minst merkwaardig te noemen als een handwerksman zijn materiaal niet kent. Of erger, niet weet wat hij er mee kan doen. Het is eigenlijk helemaal geen handwerksman meer, want hij kan in feite niets. Zelfs als hij precies weet wat hij zou willen maken. Zo iemand noemen we meestal een fantast, of een lucht-fietser. Niets op tegen hoor, en erg leuk om mee te praten, maar veel tastbaar resultaat levert het meestal niet.

Dit soort van overdenkingen lijkt heel logisch in een context als hierboven. Als in plaats van handwerksman, timmerman of zelfs industrieel ontwerper wordt ingevuld, zal iedereen nog instemmend knikken. Het wordt pas interessant als het beroep architect tevoorschijn komt. Vreemd genoeg weet elke architect altijd precies wat hij wil maken; maar waarom weet hij zo vaak niet hoe! Dat is natuurlijk langzaam gegroeid. Ooit waren architecten een geleerd soort uitvoerders. Wat er gemaakt werd lag in grote lijnen vast, de middelen waarmee dit geschiedde ook. Maar vanaf de Renaissance (en misschien al eerder) ontwikkelt de architect een aparte kunde. Hij verzint wat er gebouwd moet worden. Soms neemt dit verzinnen een buitensporig karakter aan.

Dan doet het er niet meer toe of iemand anders dan de architect het er mee eens is wat er gebouwd gaat worden. De architect wordt beeldend kunstenaar.

In dit spanningsveld speelt ons vak zich af. Jammer genoeg heeft de wereld niet stilgestaan, want inmiddels heeft zich de aannemer ontwikkeld, de technisch adviseur, de constructeur, de installatie-technicus, de wetskenner en ga zo maar door. Allemaal delen van het vak, die de architect uit luiheid, onbenul of lucht-fietserigheid heeft laten liggen. En jammer genoeg zijn er maar sporadisch echt grote beeldend kunstenaars onder de architecten te vinden.

In grote lijnen was het tot niet te lang geleden als volgt: een opdrachtgever liet een architect een ontwerp maken, dat daarna door een aannemer of timmerman werd gebouwd. Punt uit. Heel helder van structuur en hiërarchie. De architect wist wat de aannemer kon en vice versa. Maar ook dat is veranderd. De aannemer is soms aannemer, soms projectontwikkelaar, soms opdrachtgever, soms alleen maar organisator, soms tussenpersoon naar onderaannemers. De opdrachtgever is soms opdrachtgever, soms tussenpersoon, soms

financier, soms aannemer, soms architect.

Arme architect, hij is alleen lucht-fietsend achtergebleven in deze wirwar van rolwisselingen. Hij mag de plaatjes verzinnen, waarmee de anderen gaan spelen. En hoe hij nou schreeuwt, fulmineert, of zich terugtrekt tussen lotgenoten om zijn leed te klagen, het helpt geen zier.

Het is begonnen in de woningbouw, het werkerrein bij uitstek van architecten. De huisvesting van de mens is het eerste deel geweest waar grote aantallen werden gevraagd, geen direct contact met de gebruiker meer aanwezig was. En de architect, die alles zo graag aan anderen overliet en intussen zijn ivoren toren bewaakte, had daar geen antwoord op. Geen A.R. meer maar R.T. Of voor niet ingewijden: geen volledige opdracht voor het ontwerpen, detailleren, en doen bouwen van een gebouw meer, maar een regeling voor het tekenen van de grote lijnen en het uiterlijk. Waarna die nog eens dunnetjes worden overgedaan door de uitvoerende partij: de aannemer! Geen hoofdverantwoordelijkheid meer.

Het wordt tijd dat eens te beseffen. Wie niet meer weet hoe zijn geesteskind in elkaar dient te zitten, kan het met geen mogelijkheid meer verzinnen. Kan niet met kennis van zaken aan anderen duidelijk maken waarom iets op een bepaalde manier moet worden gemaakt. Kan ook niet op zoek gaan naar nieuwe grenzen van vorm en materiaal. En grijpt dan terug op oude vorm en materiaal. Postmodernisme is een resultaat van dit alles.

Een architect leeft niet meer alleen in het spanningsveld tussen bouwer en beeldend kunstenaar. Als produktontwikkelaar/

industriële architect moet hij kennis hebben van marktonderzoek, statistiek, produktietechniek, regelgeving, constructieleer, organisatiekunde, materiaalleer, bouwfysica, chemie, en soms nog meer.

Sterft de architect dan uit? In de klassieke zin van het beroep: ja! Maar het merkwaardige is dat indien architecten de veelvoudige facetten van het huidige beroep proberen meester te worden, zich een mogelijkheid opent tot het realiseren van een nieuw bouwprodukt, en daarmee een nieuwe omgeving. Die voorbeelden zijn hier en daar te zien.

En misschien zijn ze een teken van een nieuwe tijd.

Michiel Cohen